

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ТОВАРИСТВ У КРАЇНАХ МАГРИБУ (АЛЖИР, МАРОККО, ТУНІС)

**Сегеда Іван Сергійович - аспірант Київського університету права
Національної академії наук України**

УДК: 341.9

В статье исследуется законодательство Алжира, Марокко и Туниса, которое регулирует организационно-правовые формы предпринимательских обществ, проводится сравнение с украинским законодательством. Охарактеризованы формы предпринимательских обществ, определены их основные общие и отличительные черты, а также сообщается о наиболее популярных формах предпринимательских обществ в регионе. Сформулированы предложения относительно оптимальных организационно-правовых форм предпринимательства при выходе украинского бизнеса на рынок стран Магриба.

Ключевые слова: организационно-правовая форма, предпринимательское общество, общество с ограниченной ответственностью, акционерное общество, Алжир, Тунис, Марокко, Магриб.

Articolul examinează legislația din Algeria, Maroc și Tunisia, care reglementează formele organizatorice și juridice ale societăților antreprenoriale, în comparație cu legislația ucraineană. Formele societăților antreprenoriale sunt caracterizate, sunt definite principalele lor caracteristici generale și distinctive și sunt raportate cele mai populare forme de societăți antreprenoriale din regiune. Sunt făcute propuneri cu privire la formele organizatorice și juridice optime de antreprenariat atunci când afacerile ucrainene intră în țările Magreb.

Cuvinte cheie: formă juridică, societate antreprenorială, societate cu răspundere limitată, societate pe acțiuni, Algeria, Tunisia, Maroc, Mage

The article deals with the legislation of Algeria, Morocco and Tunisia, which regulates legal forms of commercial companies, in comparison with the Ukrainian legislation. The author characterized different legal forms of commercial companies, identified their main common and distinctive peculiarities, as well as the most popular forms of commercial companies in the region. The author formulated some recommendations on optimal legal forms of entrepreneurship for expanding the Ukrainian business to markets of the Maghreb states.

Key words: legal form, commercial company, limited liability company, joint-stock company, Algeria, Tunisia, Morocco, Maghreb.

Постановка проблеми. Світ характеризується швидкими темпами глобалізації та активізації міжнародних контактів. Сучасні умови ведення бізнесу вимагають нових підходів та стратегії в умовах жорсткої конкуренції та технологічного прогресу. У цьому контексті постає необхідність проведення порівняльного

дослідження законодавства арабських держав, зокрема, Алжиру, Марокко та Тунісу у сфері правового регулювання діяльності підприємницьких товариств для визначення можливостей просування українського бізнесу шляхом комерційної присутності в регіоні. Аналізом підприємницьких товариств в Алжирі, Тунісі

та Марокко можуть скористатися представники українських бізнесових кіл, які зацікавлені у поглибленні співпраці з країнами Магрибу.

Ступінь розробленості проблеми. Тематиці правового регулювання діяльності підприємницьких товариств у країнах Магрибу приділяли увагу такі науковці, як: Х.Аль-Уарфалі [20], М.Бузагіба [22], М. Трарі Тані [14], А. Бакірат [19], Л. Дердер [9], А. Заруаті [21] та інші. Однак питання організаційно-правових форм підприємництва у країнах регіону з точки зору українського бізнесу не висвітлювалося у наукових працях в Україні та СНД.

Мета статті. Проаналізувати, які існують організаційно-правові форми підприємницьких товариств в Алжирі, Марокко та Тунісі, порівняти наявні форми підприємництва з українським законодавством та сформулювати пропозиції щодо їх використання українським бізнесом.

Виклад основного матеріалу.

У зв'язку з історичними особливостями країн Магрибу, які перебували тривалий час під впливом Франції, законодавче регулювання підприємницьких товариств близьке до колишньої метрополії. Законодавство країн цього регіону має змішаний характер, більшість галузей якого заснована на французькій правовій традиції, а питання особистого статусу (шлюб, родина, успадкування) регулюються мусульманським правом.

Основним джерелом права, яке регулює діяльність підприємницьких товариств в Алжирі, є Комерційний [6] та Цивільний кодекси від 1975 року [2].

У Марокко основні положення щодо підприємницьких товариств містяться у Комерційному кодексі від 1996 року [5] та Кодексі зобов'язань і контрактів від 1913 року [1]. Окрім вищезазначених положень загального права, які регулюють діяльність товариств, у Марокко є чинним Закон № 17-95 про акціонерні товариства від 1996 року [12], та Закон № 5-96 про повне товариство, просте командитне товариство, акціонерне командитне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю і просте товариство від 1997 року [13].

Діяльність юридичних осіб у Туніській Республіці регулюється Кодексом про підприємницькі товариства від 2000 року [8], Комерційним кодексом від 1959 р. [4] та Кодексом зобов'язань та контрактів від 1906 р. [7].

Спільною рисою, яка характерна для вищезгаданого законодавства Алжиру, Марокко та Тунісу, є те, що ним регулюються такі організаційно-правові форми підприємницьких товариств: приватне підприємство з обмеженою відповідальністю (ППОВ), товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ), акціонерне товариство (АТ), повне товариство (ПТ), просте командитне товариство (ПКТ), командитне акціонерне товариство (КАТ).

Українське законодавство регулює організаційно-правові форми підприємницьких товариств, що перераховані у ст.84 Цивільного кодексу України: «Товариства, які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками (підприємницькі товариства), можуть бути створені лише як господарські товариства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) або виробничі кооперативи» [18].

Французьке законодавство, на базі якого створювалося підприємницьке право країн Магрибу, передбачає дещо відмінний від України перелік підприємницьких товариств. У ст. L210-1 Комерційного кодексу Франції зазначається: «Підприємницький характер товариства визначається відповідно до форми або мети. Підприємницькими товариствами відповідно до своєї форми і незалежно від мети вважаються: повні товариства, прості командитні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства» [17]. Крім цього, у Франції поширені такі форми підприємницьких товариств, як: командитне акціонерне товариство (ст. L226-1 до L226-11 Комерційного кодексу), спрощене акціонерне товариство (ст.L227-1 до L227-20, L244-1 до L244-4 Комерційного кодексу) [3].

На відміну від Франції, у комерційних кодексах та спеціальному законодавстві Алжиру та Тунісу, як і в Україні, немає спрощеного ак-

ціонерного товариства. У французькому законодавстві ця організаційно-правова форма є відносно новою та була введена Законом №94-1 від 03.01.1994 р. [11].

Французьке спрощене акціонерне товариство (САТ) є товариством капіталів і товариством осіб одночасно. Засновники САТ мають більшу свободу дій, порівняно з класичним АТ, що зробило його дуже популярним як серед великих груп (особливо міжнародних корпорацій), так і малого та середнього підприємництва. Учасниками спрощеного акціонерного товариства у Франції можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

Особливо активно ця організаційно-правова форма використовувалася для стартапів, так як у ній існує можливість розмежувати капітал від управління товариством, зберігаючи певні характеристики акціонерних товариств. Управління САТ регулюється не законом, як це характерно для класичних акціонерних товариств, а статутом. Ця можливість дає широкую свободу рішень першим засновникам для збереження контролю та управління над товариством при залученні додаткового капіталу.

Незважаючи на наявність у Марокко САТ згідно зі ст.425-440 Закону №17-95 [12], ця форма не набула популярності і є практично недоступною для малих та середніх підприємств. Основним бар'єром для його застосування стало те, що спрощене акціонерне товариство згідно з марокканським законодавством може бути створене мінімум двома товариствами, капітал яких складає не менше 2 млн. марокканських дирхам, що еквівалентне приблизно 207 тис. дол. США.

Існує імовірність, що у Тунісі в майбутньому також може бути введена в законодавство форма САТ за французьким зразком у рамках реформ для підтримки стартапів та підприємництва. У туніському суспільстві вже розпочалися дискусії стосовно запозичення цієї інновації, про що заявив Міністр технологій, комунікацій та цифрової економіки А.Мааруф [10].

Крім того, у країнах Магрибу та Франції немає такої організаційно-правової форми, що передбачена українським законодавством, як товариство з додатковою відповідальністю.

Згідно зі ст. 56 Закону України про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, «учасники товариства з додатковою відповідальністю солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями своїм майном у розмірі, який встановлюється статутом товариства з додатковою відповідальністю і є однаково кратним для всіх учасників до вартості внесеного кожним з них вкладу» [15].

Підприємницькі товариства можуть об'єднуватися у групи, внаслідок чого створюється нова юридична особа, а також тимчасові групи підприємств без створення юридичної особи [17, с.95]. Ця форма може мати практичний інтерес для українського бізнесу завдяки можливості використання документального підтвердженого досвіду та ресурсів усіх товариств, що входять до групи, з метою участі у державних тендерах у країнах Магрибу.

Особливістю алжирського законодавства є те, що іноземні фізичні та юридичні особи не можуть володіти більше, ніж 49% капіталу товариства алжирського права, тоді як не менше 51% повинно перебувати у власності алжирської особи (осіб) [16, с. 238]. При цьому товариства іноземного права мають змогу здійснювати підприємницьку діяльність в Алжирі на підставі контракту у формі «постійного представництва».

У Марокко та Тунісі немає обмежень на участь іноземних осіб у капіталі підприємницьких товариств, проте є певні особливості у регулюванні їх правосуб'єктності при залученні іноземного капіталу чи управління.

Висновки. Законодавство країн Магрибу надає можливість обрати зручну форму для здійснення підприємницької діяльності для фізичних та юридичних осіб як національного, так і іноземного права. Найбільш популярними організаційно-правовими формами підприємницьких товариств в Алжирі, Марокко та Тунісі є товариства з обмеженою відповідальністю, приватні підприємства з обмеженою відповідальністю та акціонерні товариства. Також комерційним законодавством цих країн, яке базується на французькій правовій традиції, передбачені такі форми: повне това-

риство, просте командитне товариство, командитне акціонерне товариство.

У країнах Магрибу немає такої організаційно-правової форми, як товариство з додатковою відповідальністю, що передбачена Цивільним кодексом України.

Для захисту українського капіталу при реєстрації бізнесу у країнах Магрибу оптимальною може бути організаційно-правова форма товариства з обмеженою відповідальністю та акціонерного товариства. Створення групи товариств дозволить використати документально підтверджений досвід як українських, так і місцевих товариств з метою участі у національних тендерах, що проводяться в Алжирі, Марокко та Тунісі.

Крім правового аспекту, важливим є вибір надійного місцевого партнера. У Тунісі та Марокко іноземна особа може володіти 100% капіталу товариства, тоді як в Алжирі участь іноземців обмежена 49%.

У зв'язку з тим, що ринок у регіоні Магрибу досить насичений іноземними товарами та послугами з Європейського Союзу, Китаю та інших країн, конкурувати у традиційній міжнародній торгівлі стало набагато складніше. Українські виробники та експортери могли б застосувати стратегію входження на ринок країн Магрибу шляхом участі у міжнародних виставкових заходах, створення підприємницьких товариств та налагодження мереж дистрибуції на території країн регіону.

Література

1. Code des obligations et contrats: Dahir du 12 août 1913. *Bulletin Officiel*. 1913. №12. [актуально на 17.11.2016]. Доступно: <http://adala.justice.gov.ma/production/legislation/fr/Nouveautes/Code%20des%20Obligations%20et%20des%20Contrats.pdf>.
2. Code civil d'Algérie: Ordonnance №75-58 du 26 septembre 1975. En: *Journal officiel de la République Algérienne Démocratique et Populaire*. 1975. №78. [актуально на 10.11.2019]. Доступно: <http://www.joradp.dz/TRV/FCivil.pdf>.
3. Code de commerce de France : loi décret 1-VII du 10 septembre 1807. [актуально на 15.11.2019]. Доступно: [https://www.le-](https://www.le-gifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LE-GITEXT000005634379)

[gifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LE-GITEXT000005634379](https://www.le-gifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LE-GITEXT000005634379).

4. Code de commerce de la République Tunisienne: Loi n° 129 du 05.10.1959. *Journal Officiel de la République Tunisienne*. 1959. Дата оновлення: 07.11.2017. URL: http://www.iort.gov.tn/WD120AWP/WD120Awp.exe/CTX_7948-123-YrQTloQfwi/CodesJuridiques/SYNC_1453558626.

5. Code de commerce: Dahir №1-96-83 du 1 août 1996 portant promulgation de la loi n° 15-95. En : *Bulletin Officiel*. 1996. №6506. P.568. [актуально на 10.11.2019]. Доступно: <http://www.sgg.gov.ma/CodesTextesLois/Loiformantcodedecommerce.aspx>.

6. Code de commerce: Ordonnance №75-59 du 26 septembre 1975. En: *Journal officiel de la République Algérienne Démocratique et Populaire*. 1975. №101. P. 1074-1134. [актуально на 10.11.2019]. Доступно: <https://www.joradp.dz/TRV/FCom.pdf>.

7. Code des obligations et des contrats : Décret n° 222 du 15.12.1906. *Journal Officiel de la République Tunisienne*. 1906. [актуально на 02.01.2015]. Доступно: http://www.iort.gov.tn/WD120AWP/WD120Awp.exe/CTX_7948-123-YrQTloQfwi/PageModificationsCodes/SYNC_1454263142?WD_ACTION=SCROLL-TABLE&Table_RechercheArijCode=0

8. Code des sociétés commerciales: Loi n° 2000-93 du 3 novembre 2000. *Journal Officiel de la République Tunisienne*. 2000. №89. P.2744. [актуально на 28.01.2016]. Доступно: <http://www.legislation.tn/sites/default/files/codes/societe.pdf>.

9. Derder L. Mini-encyclopédie de droit algérien / L. Derder, C. Morel-Journel, R. Zouaimia. – Alger: Berti Editions, 2009. – 544 p.

10. Galtier M. Tunisie : le « Startup Act » voté à l'Assemblée, une loi aux petits soins pour les sociétés 2.0. Jeune Afrique. Доступно: <https://www.jeuneafrique.com/543569/economie/le-startup-act-vote-a-lassemblee-une-loi-aux-petits-soins-pour-les-societes-2-0/>

11. La société par actions simplifiée: loi №94-1 du 03.01.1994. [актуально на 11.11.2019]. Доступно: <https://www.le-gifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORF-TEXT000000727529&categorieLien=id>.

12. Relative aux sociétés anonymes: Dahir №1-96-124 du 30 août 1996 portant promulgation de la loi №17-95. *Bulletin Officiel*. 1996. [актуально на 10.11.2019]. Доступно: <http://www.droit-afrique.com/upload/doc/maroc/Maroc-Loi-1995-17-societes-anonymes.pdf>.

13. Sur la société en nom collectif, la société en commandite simple, la société en commandite par actions, la société à responsabilité limitée et la société en participation : Dahir №1-97-49 du 13 février 1997) portant promulgation de la loi №5-96. *Bulletin Officiel*. 1997. №4478. P.482. [актуально на 10.11.2019]. Доступно: <http://www.sgg.gov.ma/CodesTextesLois/Loisurlasocieteennomcollectif.aspx>.

14. Trari Tani M. Droit commercial international / M. Trari Tani, W. Pissoort, P. Saerens. – Alger: Berti Editions, 2007. – 287 p.

15. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю. Закон України №2275-VIII. 06.02.2018. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. [актуально на 10.11.2019]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>.

16. Сегеда І.С. Організаційно-правові форми підприємництва в Алжирі. *Часопис Київського університету права*. 2019. №2. С.238-245.

17. Сегеда І.С. Особливості договорів про спільну діяльність в Алжирі. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. №1. С.94-101.

18. Цивільний кодекс України: №435-IV від 16 січня 2003.В: *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44, ст.356. [актуально на 02.11.2019]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

19. یراجعتل نون اقل ایدابم ع تاری قابل. ص 151. 2011. یر عماج ا تا عوب طمل ناوید: یر ازل ا

20. تا کشرشل نون ا ق یف زی چول. یر لفرول دم ح. ص 566. 2010. ص 566. یر ازل ا ب ا تکلل شر طال ع م جم: سنوت. یر ازل ا

21. صا خل یر لودل نون اقل. بی طلا یر تورز. یر ازل ا عماج: یر ازل ا. الم عو امل ع یر ازل ا. ص 304. 2010.

22. حق فلل نینقت قکرح. قبی غزوب دم ح. سنوت. 1857-1965. یر سنوتل دال بل اب یر الم سل ا. ص 617. 2003. یر عماج ا رشنل زکرم